

Att sy hakama och liknande

Hakama förknippas med de traditionella, vida benplagg som används av **senshi** i Ashika. Det finns dock andra mycket vanliga plagg av liknande typ och samma namn, vilka används av allt från **yasai** till **kizoku**. Denna sömnadsguide kan alltså användas för de flesta olika sorters roller, så länge en är uppmärksam på de skillnader som ändå skiljer dessa likartade plagg åt. Det handlar förutom material främst om hur vecken ligger.

Att sy hakama kan verka svårt, men precis som med kimono handlar det mest om raka linjer. En utmaning ligger i att få alla mått och veck rätt, men se till att tänka efter ordentligt innan du syr och stryker, så skall det inte vara något problem. Denna sömnadsbeskrivning syftar till att på ett nästan övertydligt sätt visa hur plaggen skall sys. Modellerna som visas här gäller för Ashika, alla behöver inte vara absolut "korrekta" för den gamla Japan, men gör en som det står här så blir det i alla fall rätt på lajvet. *Självklart får en avvika från våra mönster och hitta på eget, åtminstone för andra än senshi, gärna med inspiration från historiska plagg. Vid väldigt stora avvikelser, kolla gärna med arr först.*

Senshi-hakama med 7 veck är ett plagg som tydligt visar att en person är senshi. Endast denna klass bär de klassiska "7-vecks" hakama och de bär sällan andra typer av benplagg. Vecken på en senshis hakama är bättre ju rakare och knivskarpare de är. De görs helst i styvt tyg, ofta relativt tungt och styvt sidan. Normal längd för hakama är att de går till fotknölnarna. Något kortare finns (väldigt korta kallar vi *kobakama*, se nedan), och även aningen längre, men inte så att de släpar (vissa få rituella plagg utgör undantag). Hakama har två långa band, det främre längst, och knyts med en knut mitt fram (då har det främre bandets båda ändar tagit nästan hela varv runt kroppen). Hakama är nästan ett måste vid formella tillfällen.

Yasai-hakama är ett par hakama med relativt liten vidd. De görs i enklare och grövre tyg (ex råsiden, lin, hampa) och vecken är väldigt sällan pressade. Ofta är de något kortare än senshis hakama, för att inte vara i vägen. Banden på dem kan vara betydligt kortare än dem på hakama, ibland görs en knut på varje sida istället för en mitt fram, eftersom banden inte räcker runt.

Kizoku-hakama är de fina hakama som används av kizoku. De är väldigt populära bland de kizoku som dansar, gör kampsport till en konst, eller på annat sätt behöver mer rörlighet än vad snäva långa kimono kan erbjuda. Dessa plagg liknar hakama men har inte samma antal veck – ofta har de väldigt många veck och väldigt mycket vidd. De är generellt av finare och lättare silken än senshis hakama. Dessa hakama kan bli väldigt långa och vissa modeller släpar i marken efter bäraren, dessa är helt klart mer snygga än praktiska.

Kobakama används också av **senshi** och är ett alternativ. Det vanligaste användningsområdet är till rustning (med *suneate* - benskudd), där vanliga hakama inte är ett särskilt bra alternativ. De är vanligare vid mindre formella tillfällen. Kobakama är generellt kortare än hakama och kan hållas ihop med band/dragsko nedtill. De är i mindre styvt tyg och med mindre välpressade veck. Ofta är tyget slittåligare, grovt dupionsiden, fint råsidan, tunt ylle e dyl.

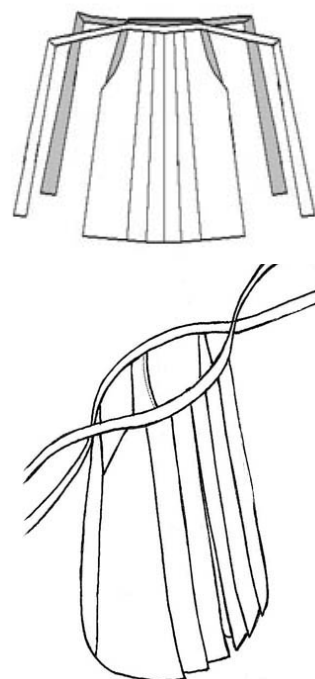
Raka byxor kallar vi benplagg som är som moderna/europeiska byxor. Största skillnaden mot hakama är att de inte har sidoöppningar. Det är OK att använda dessa om de är i korrekt tyg och de inte sitter ovanför alla kimono utan till stor del döljs under en/dem. De får *inte* ha fickor. Det är en nödlösning för den som exempelvis har ett par linne- eller yllebyxor från tidigare lajv och inte hinner sy nytt. Vi rekommenderar dock hakama.

Habaki, "benlindor", kan användas av dem som vill binda in sina hakama vid smalbenen, exempelvis jägare och senshi med rustning. Vi kommer gå igenom dessa i slutet av denna sömnadsbeskrivning.

Nedan: Bilder på olika hakama. T.v. långa senshi-hakama. Mitten yasai-hakama med band som knyts i sidorna. T.h. två olika skisser på senshi-hakama.

Sy dina hakama

INNAN DU BÖRJAR SY: LÄS IGENOM HELA BESKRIVNINGEN!

---

1. Börja med att ta ut dina mått.

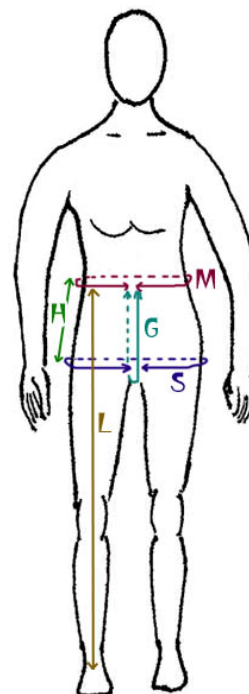
M är midjans omkrets. Ta den där du är som smalast, en bit ovanför där ett par byxor vanligtvis sitter.

S är *stussen*, omkrets kring höfterna/rumpan där du är som bredast.

H är längden av öppningen i sidan. Det är ungefär det vinkelräta avståndet mellan S och M, normalt 15-25 cm. Tänk på att sidoöppningen inte får vara så lång att nederkanten på kimonon syns, men inte heller så kort att öppningen slutar långt ovanför stussen.

L är hakamas längd, från underkanten av ett tänkt band kring midjan, ner till där en vill att hakama skall sluta.

G är avståndet från en punkt i midjehöjd mitt fram, mitt mellan benen, till en punkt i samma höjd bak. Detta är måttet runt grenen.

Andra mått och beteckningar

Sm är sömsmån. Normalt 1-1,5 cm, varierar beroende på tyg och söm. Ta hellre för mycket än för lite.

MF är Mitt Fram (typ där naveln är och en linje rakt ner).

MB är Mitt Bak (typ där... ja du fattar).

B är avståndet från midjan MF till midjan MB, ett mått "rakt genom kroppen" (estimera så gott det går).

x är hälften av en sidoöppning (hälften av $0.2 \times M$) plus $\frac{1}{4}$ av den extra vidden som är skillnad mellan M och S.

h är den extra höjd som bakstycket kan ha (1-3 cm), vilket ger en lite bättre passform, men kan uteslutas. Sidoöppningens höjd bak är då $H+h$.

Avigsida ("avigan") är en vanlig syterm som betyder insidan, den sida av tyget som inte syns när du har på dig plagget.

Rätsida ("rätan") är motsatsen till avigan, dvs den sida som syns.

Vissa tyger, exempelvis vissa silkestyger, bomull och linnen, saknar aviga och räta!

2. Ta ut bitarna

Dessa delar finns det att ta ut:

2 bendelar som är identiska men spegelvända (helt identiska om tyget är lika på båda sidor)

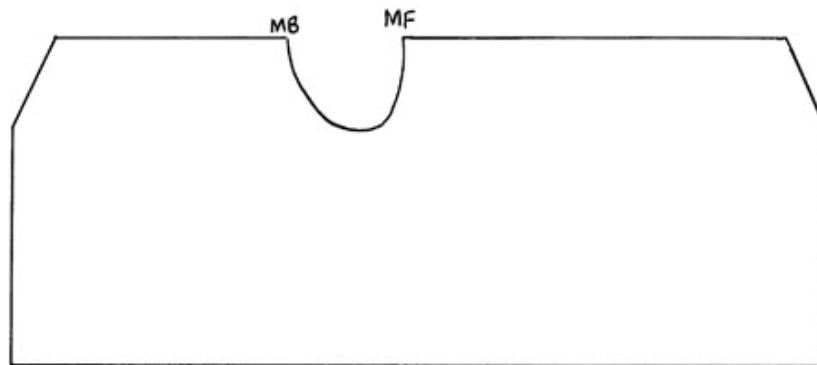
2 band, det ena oftast längre än det andra.

4 kantband som används för att stadga sidoöppningarna.

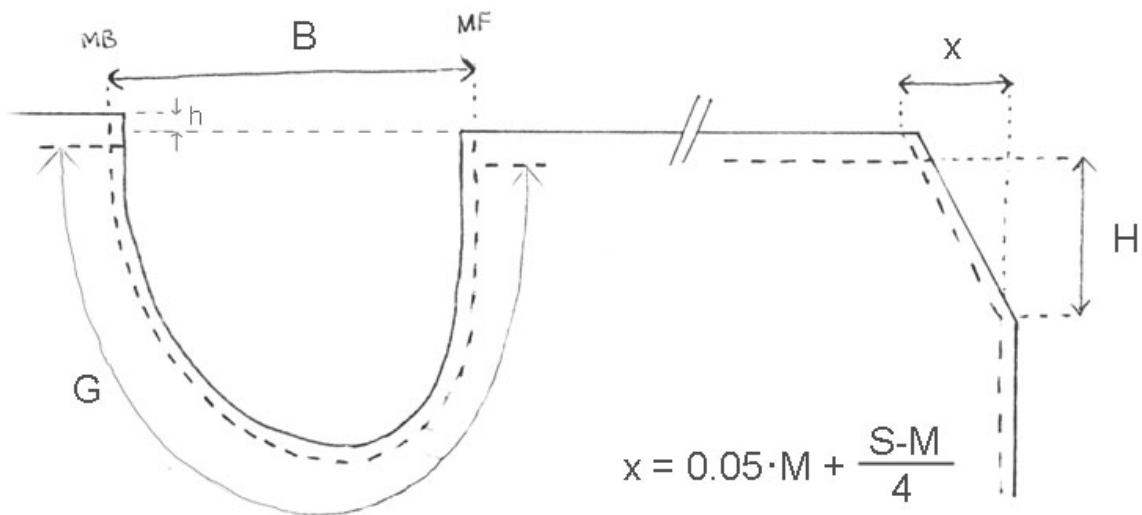
1 kil kan tas ut för ett par yasai-hakama med liten vidd, för att ge större rörlighet i grenen.

Välj längd på tyg:

Hur många meter tyg du behöver beror på tygvidd (notera att tygvidder ofta är mindre på silke än andra tyger), samt vilken roll du spelar. Hurdan veckning du vill ha spelar roll, se mer under kap 4 om detta. Hakama för senshi och takai bör ha större vidd än för yasai. Typiska mått för ett tyg som är *minst* ca 120 cm brett är då 4 meter för en senshi och 2 meter för en yasai. Hakama blir då hellånga och tygvidden per ben blir i princip hälften av de värdena. Att ta ut bendelarna så att deras längd är i samma riktning som tygets bredd är ofta praktiskt då det innebär mindre skarvar, kan dock vara problem med mönstrade eller smala tyger. Eventuell skarvning bör ske så att skarven kommer i ett innerveck (se mer om detta i kap 4), då syns inte sömmen utifrån när hakama bärs.

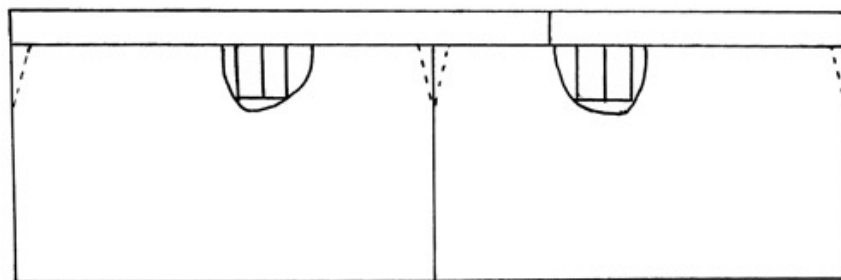
Ovan: Ett tillskuret benstycke. I detta exempel är $h=0$.

Ovan: Mått för gren och sidoöppningar. Avståndet mellan de streckade linjerna och de heldragna är Sm - sömsmånen. Sm är större i över- och underkant av hakama.

Ovan: Hur delar har tagits ut till yasai-hakama. Vidden per ben är ca 90 cm. Banden knyts i sidan. Det är tänkt att en gör en halvrossett med frambandets ändar, därför är dessa längre. Bitarnas placering visar ungefär hur de satt på tyget. En kil har tagits ut för extra rörlighet.

Ovan: Ett förslag på optimalt uttag av bitar för hakama med längre band.

Bendelar

Bendelarna tas ut som två rektanglar och sedan klipps gren- samt sidoöppningar ut. Den ena dimensionen på rektangeln är hakamas längd (H + sömsmån, vilken är extra stor uppe och nere), den andra dimensionen benvidden. Hakama i tjock tyg bör inte göras för vida, då blir det alldeles för tjockt i midjan.

Grenöppningen bör vara lite mer rundad bak än fram för att få bra passform. Dess placering på tygstycket bör vara sådan att det finns utrymme för vecken att bli korrekta både bak och fram. För ett par hyfsat vida senshi-hakama innebär det att vidden fram (avståndet från grenöppning till sidoöppning) är nästan dubbelt så stor som den bak. Om måttet runt grenen är lika med eller mindre än G så får du ett par tajta hakama, som i värsta fall sitter för lågt. Grenöppningen kan alltså vara lite större än G, ca 5 cm fungerar bra, men *för* stor (djup) grenöppning ser inte så bra ut och kan hämma rörligheten för mindre vida plagg.

Sidoöppningen klipps ut efter beskrivningen i bild ovan, där även formel för att räkna ut x – bredden på sidoöppningens utklipp – visas.

Band

Hakama hålls fast med band i midjan. En finare roll med vidare hakama har band där alla fyra ändar knyts fram (störst längd), den som har mindre hakama och kanske inte råd med så mycket tyg har band som knyts både fram och bak (mindre längd) eller i sidorna (minst längd). I fallet med de längsta banden så går banden fram ett helt varv runt kroppen (längd = $2 \times M$ + lite extra för att kunna knyta) och de bak går bakifrån och fram (längd = M + lite extra).

Exempel: Den som har en midja på 78 cm kan ha ett band fram med totallängd på 220 cm +Sm, och ett band bak med totallängd på 140 cm +Sm. Ändarna som sticker ut efter att en vanlig dubbelknut fram har gjorts är då ca 20 cm.

Instruktion om hur banden knyts (senshi-hakama) finns på hemsidan.

Kantband

Sidoöppningarna stadgas med band, som kan tas från samma tyg som hakama eller av annan sort. Att rundfälla (vika in och sy) utan band är inte att rekommendera, det är stor risk att det drar sig snett. De skall helst sitta på insidan öppningen och inte vara tydligt synliga utifrån. De bör vara något längre än sidoöppningen, minst ca 5 cm. Lagom bredd är 5-6 cm om de sys som i instruktionen i kap 3.

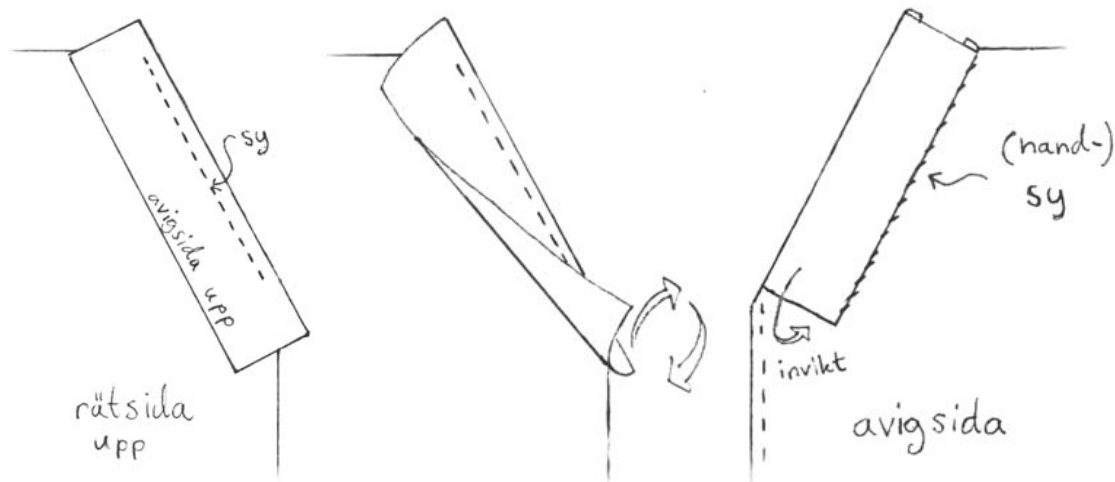
Ett alternativ är att göra kantbanden som två V-formade stycken, läs hur de sys på i nästa kapitel för att förstå hur.

Kil

Om du syr ett par yasai-hakama med liten vidd, kan det vara bra att lägga till en kil i grenen, för ökad rörlighet. Ett exempel syns på bilden ovan där delar till yasai-hakama tagits ut. Den bör ha ungefär samma längd som måttet G.

3. Sy på kantband i sidoöppningarna

Kantbanden sys fast enligt instruktionen nedan. Se till så att bandet sys fast mot rätsidan så att det sedan viks in och ligger mot avigsidan. Bandet skall alltså inte vara synligt utifrån när hakama bärs. Kasta (sy fast) med små försiktiga stygn, med tråd i samma färg som hakama, så inte heller stygnen syns (tydligt) från utsidan.

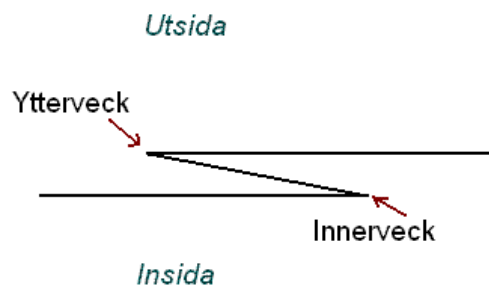
4. Vecka

Det är bra att redan från början tänka igenom hur du vill vecka dina hakama. Hur du tar ut bendelar och grenöppning påverkar hur du sedan kan vecka.

Instruktionen för veckning kommer att beskriva hur det går till för senshi, eftersom det är för dessa som det är mest strikt. För kizoku och yasai är det ungefär samma princip som gäller, men gör fler eller färre veck på något sätt så det inte blir senshi-hakama. Vecken kan läggas på ett annorlunda sätt också, men det är inte nödvändigt.

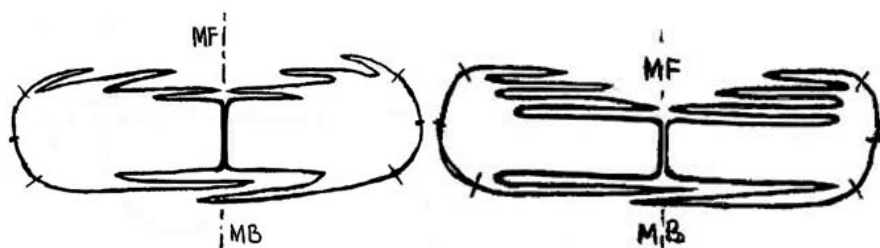
För att få ordning på veckandet får vi först visa vad vi menar med ytterveck (de som syns) och innerveck.

Ute, en bit bort

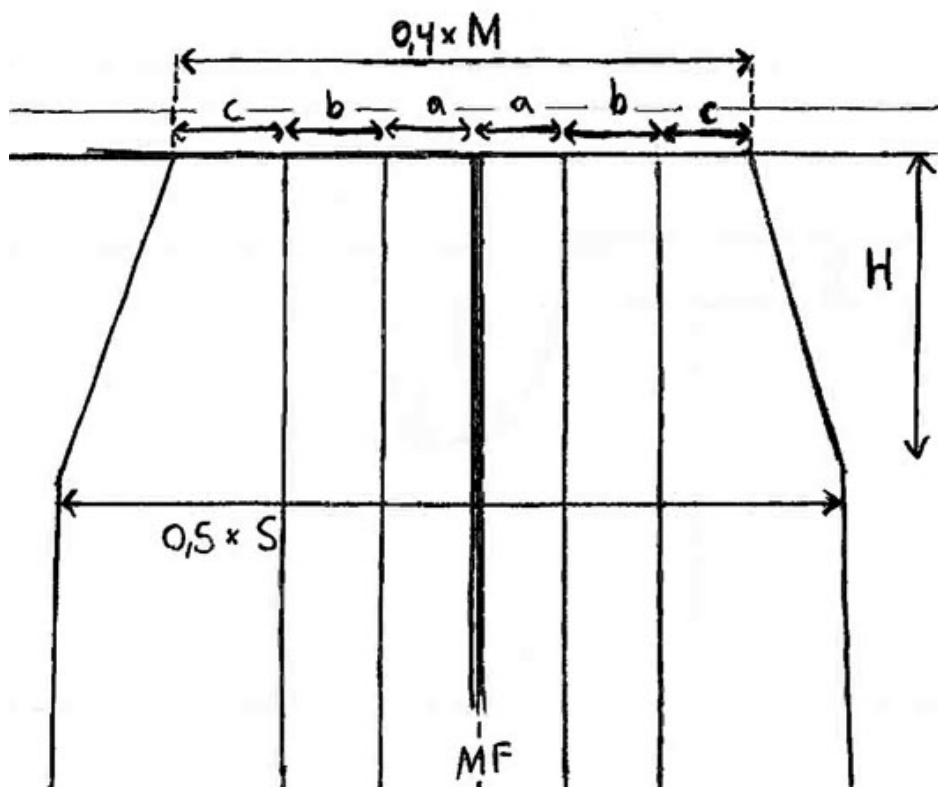

Ovan: Bild som beskriver vad vi menar med inner- och ytterveck på hakama.

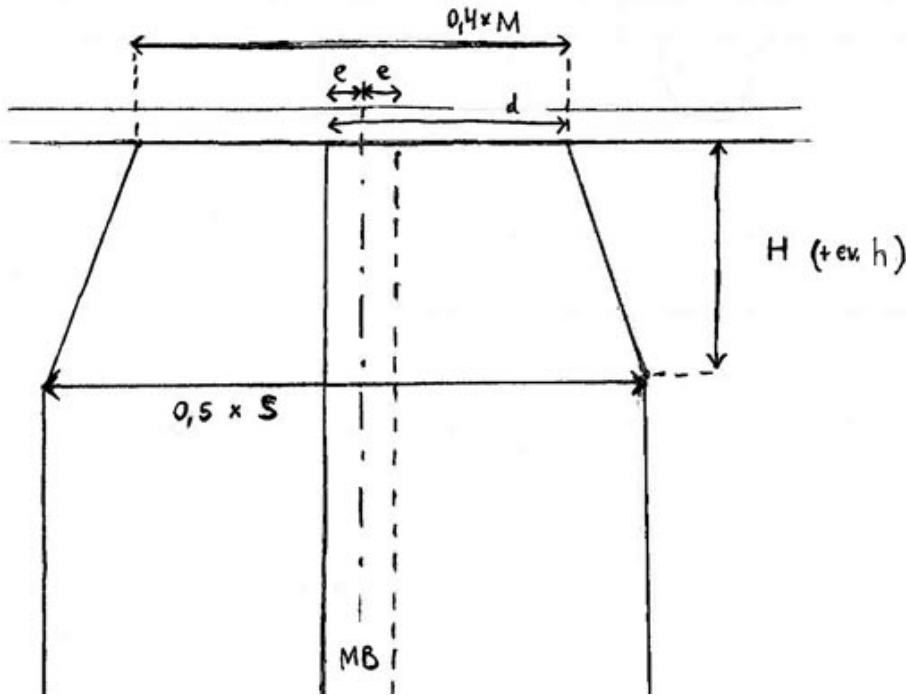
Här nedan visas principiellt hur vecken kan ligga på senshi-hakama. Många hakama, t ex moderna kampsportshakama, sys så de innersta vecken MF ligger om lott, så som vecken bak. Så går utmärkt att se. Hakama kommer då att se ut som om de har fler veck på ena sidan, eftersom ett "ytterveck" är lite dolt.

Ovan: Principskisser på hur vecken ligger på senshi-hakama, sett uppifrån. Skissen t.h. visar veckningen på en vidare hakama än den t.v. För att göra ännu vidare hakama kan en göra extra veck i innecken, som inte syns utifrån. Detta bör dock ses som en nödlösning.

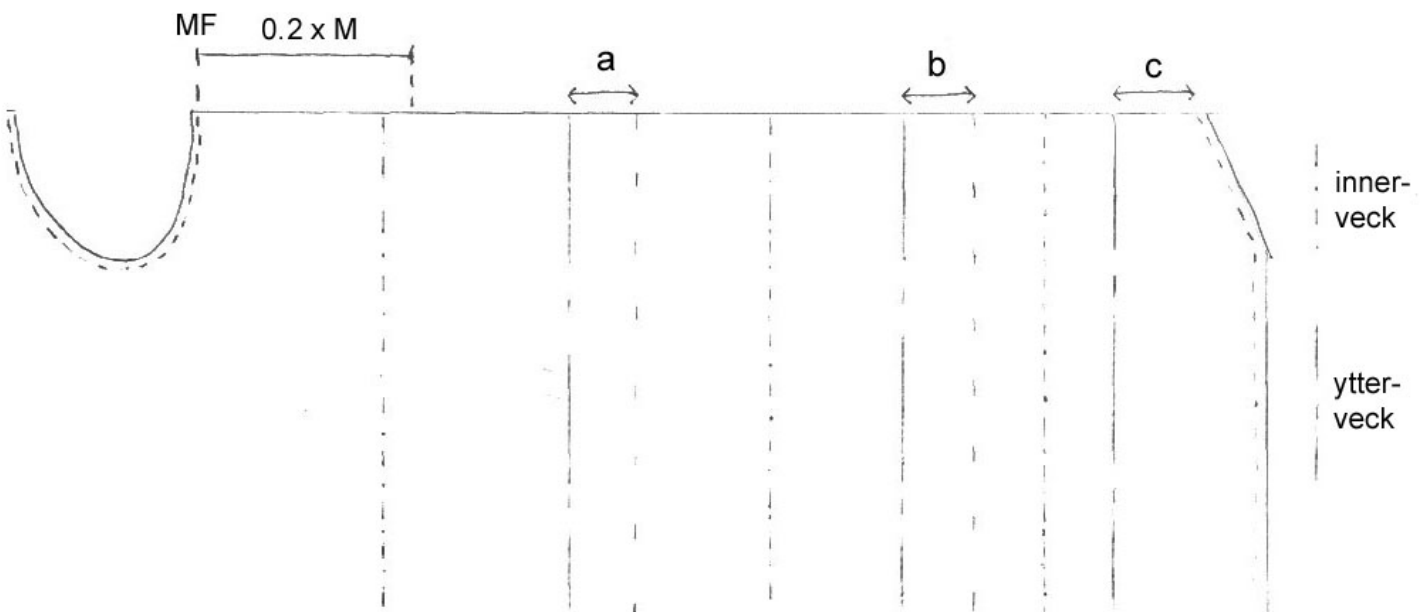

T.v.: Bilden visar hur vecken läggs fram på hakama, sett från rätsidan. Det är alltså endast yttervecken som syns. Hakama med stor vidd kan ha mindre **a** och **b**, men större **c**. Måtten som anger delar av **M** och **S** avser när tyget ligger ner och alla veck är gjorda.

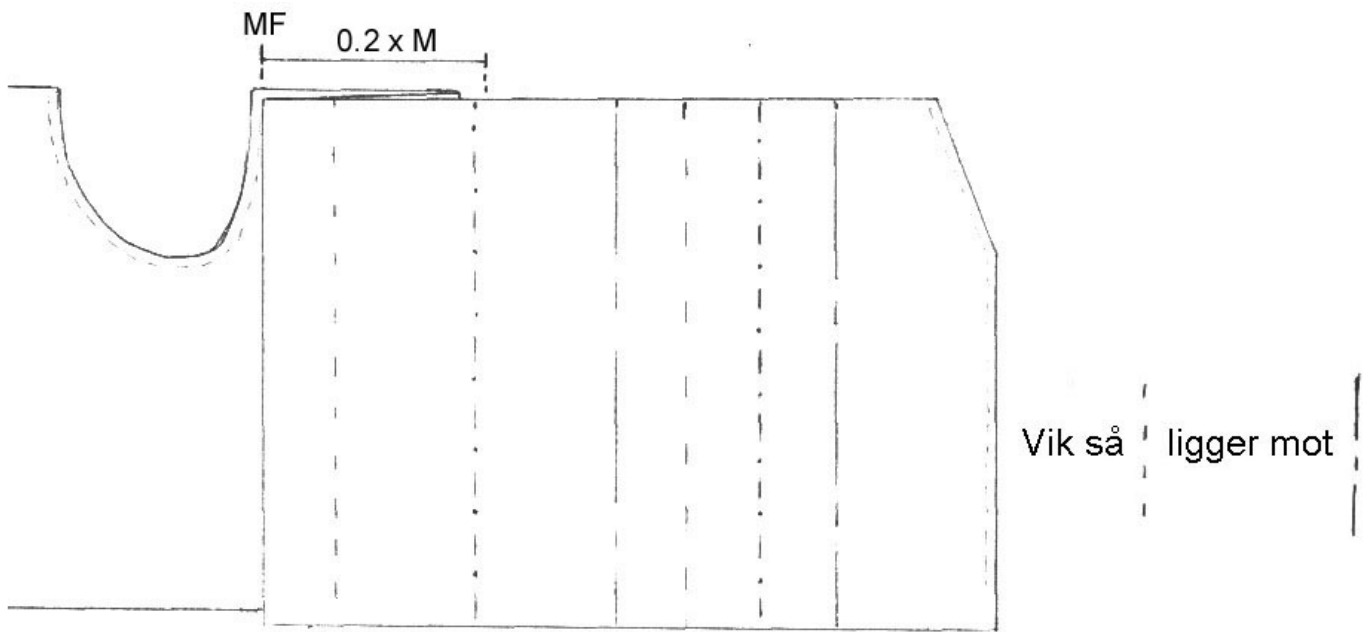

T.v: Här visas hur vecken läggs bak på hakama, igen sett från rätsidan med ett synligt ytterveck (och ett ytterveck som döljs men visas som streckad linje). Prickstreckad linje är som synes MB. Måttet **e** är hur mycket vecken skall överlappa bak. Mer än 3-4 cm är sällan befogat eller snyggt.

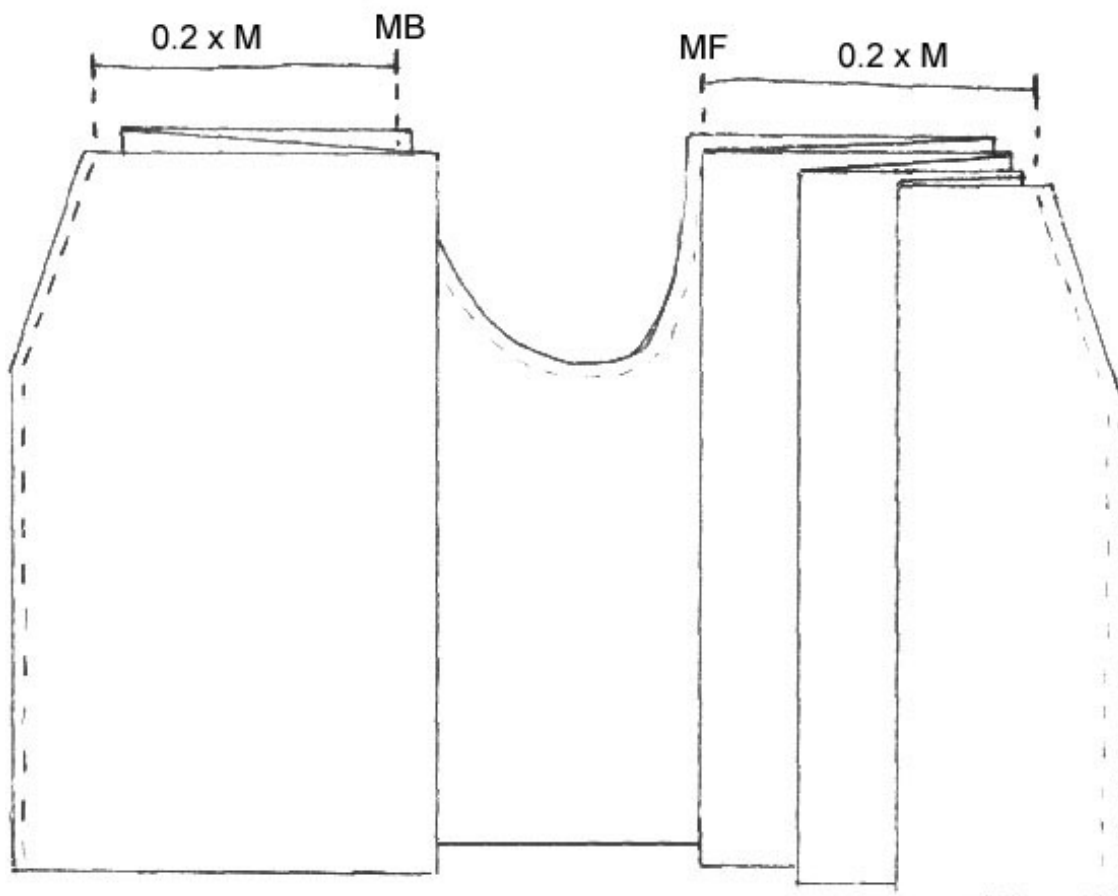
I bildserien nedan visas hur veckningen mäts ut och går till.

Ovan: Hur vecklinjer mäts ut för framstycket, sett från rätsidan. Detta är alltså vänstra benet, från bärarens perspektiv. **Sm** syns som veckad linje som följer kanterna (visas ej uppe och nere). Från MF till första innervecket är det alltså minst $0,4 \times M$. Detta gäller även avståndet från första yttervecket till andra innervecket. Innervecken är förstås mitt mellan MF/streckad stödlinje och yttervecken, de behöver egentligen inte märkas ut på själva tyget. Från andra yttervecket till tredje innervecket skall det vara minst **b+c**.

Ovan: Första invikning fram. Första innervecket skall alltså komma precis på **MF**. Kan nålas fast för fixering.

Ovan: En bendel för senshikimono med alla veck gjorda fram och bak.

När alla veck är gjorda och helst fastnålade kan en fixera dem permanent. Senshi-hakama bör strykas eller stärkas fast (stryk helst från avigsidan och låg effekt, för ditt fina silkes skull). Vecken kan också permanentas med en (maskin-)söm högt i överkanten (ovanför där bandet skall sys fast). Sy inte

helt ut till MB på bakstycket, det ena yttervecket skall ju in under det på det andra benet. För kobakamas och hakama med dragsko, kan även nederkanten fixeras med en söm. Veck kan fixeras med en söm precis utmed yttervecken (lite fusk, men vecken stannar). Det är enklast att vika och sy fram- och bakstycken i tur och ordning.

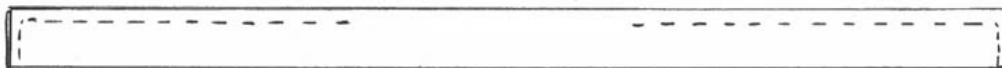
5. Sy ihop

Nu skall bara dina hakama sys ihop. Sidan eller grenen först, det är en smaksak. Givetvis skall du vändsy så inget syns utifrån. Om du har en kil i grenen så sys den på samtidigt nu när grenen skall ihop.

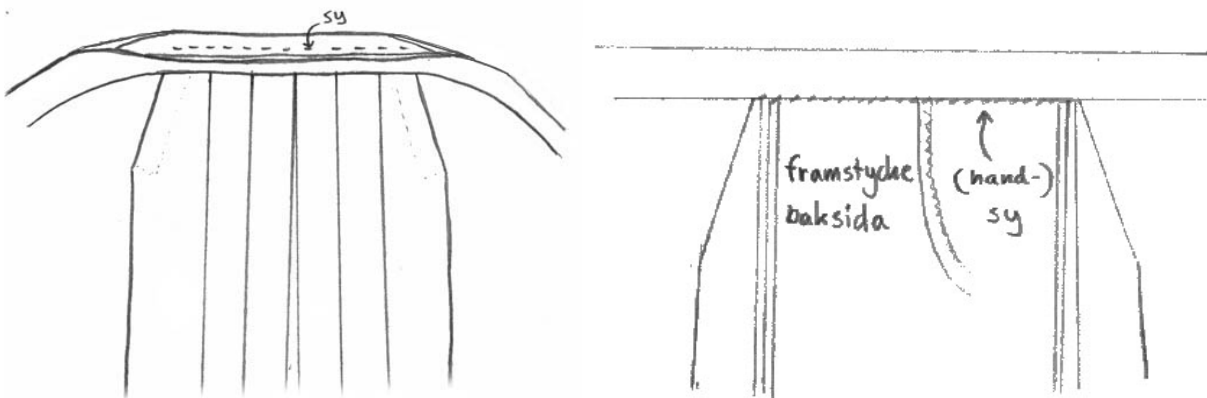
T.h: Bild på yasai-hakama med en kil sydd i grenen.

Till sist skall bara banden sys på. Börja med att sy deras ändrar, så de enkelt kan vändsys (går inte när de väl är fastsydda på hakama). Vräng.

Ovan: Sy kanterna på banden från avigsidan. Lämna en generös öppning där de skall sys fast på hakamas huvudstycke (mer än 0.4 x M, på mitten).

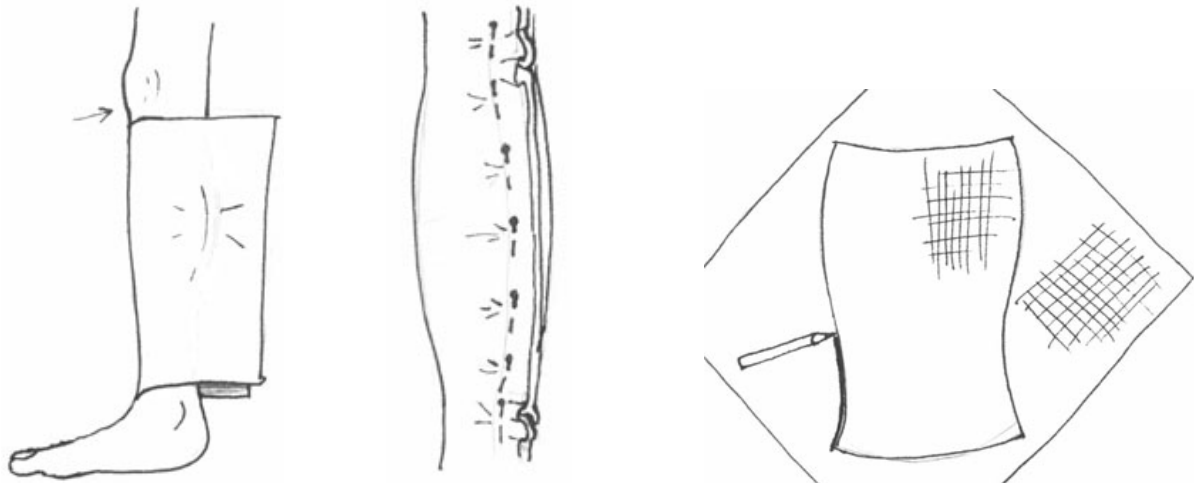
Ovan: T.v hur banden sys mot utsidan, t.h. hur det sedan slutligen fästs på insidan.

Bandet sys mot utsidan av styckena, centrerat, band och hakama rätsida mot rätsida. Sedan viks det in och kastas fast på insidan, noggrant så det blir starkt. Den sista delen av öppning i banden handsys igen.

Till sist vändsys nederkanterna och dragsko kan sättas på för den som gillar detta. Nu är dina hakama klara!

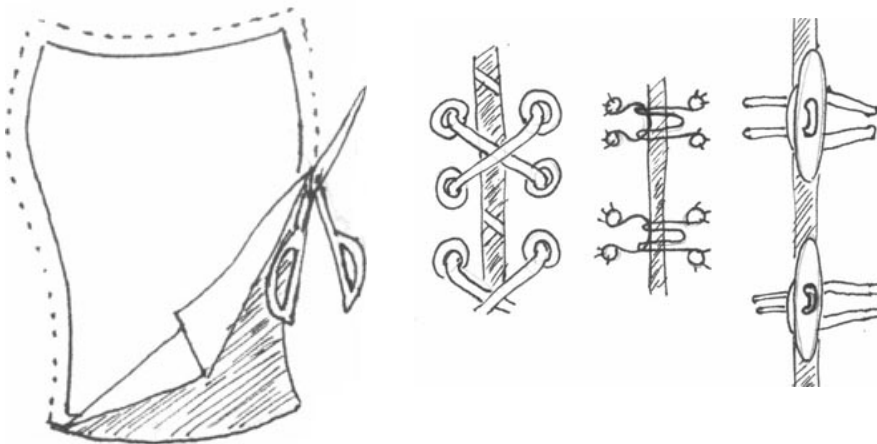
Habaki ("benlindor")

Vissa roller kan vilja binda in byxbenen runt smalbenen, exempelvis jägare. Senshi kan vilja ha tyg under sina suneate – benskydd – (vadderat om inte suneate i sig är vadderade). Om inte höga tabi används, så är habaki ett föreslaget alternativ. Dessa skall figursys tätt för smalbenen, men detta är inte särskilt svårt. Gör helt enkelt så att du lägger ett tygstycke runt smalbenen, med överkanten helt uppe under knäna och nederkanten vid gränsen till foten. Nåla ihop bak så att det sitter tight (med något tunt lager tyg under) och rita efter hur du nålat. Ta sedan och klipp efter strecken, så du får en mall. Använd denna för att ta ut ett stycke i det tyg du vill använda, glöm inte rejält tilltagen Sm (även Sm uppe och nere). På de slutgiltiga habaki kan tygrätan gå på tvärs (45°) mot benen, för att få bättre flexibilitet (amma som när en syr europeiska hosor). Vill du ha habaki i skinn, så gör ett skinnstycke efter det mönster du nu gjort i tyg. Se bilder nedan, där även förslag på snörning visas.

1. Sätt tyg runt smalben. 2. Nåla fast fram eller bak. Rita mellan nålarna, samt uppe och nere.

3. Klipp ut efter linjerna, så du har ett mönster. Lägga detta på tygstycket som skall bli habaki (som kan vara lagt på tvären) och rita av. Lägga till linjer för Sm.

4. Klipp ut. Vändsy kanterna

T.v. Några exempel på hur de kan hållas ihop: snörning (tv), hyskor och hakar (mitten) och knappar (th). Snörning och knappar rekommenderas mest. Det går även att ha två par fastsydda band som knyts runt benet. Knäppning får gärna vara lite dold, i synnerhet om hyskor och hakar eller liknande används. Se till så du kan sitta bekvämt.

Lycka till!

Några bilder

T.v: Ett par nästan helt vita senshihakama av avsevärd längd. Just dessa är gjorda i väldigt välgjort konstsidan, och vecken har hållit sig bra. Framsida.

Under: Ett par kobakamas i dupionsilke. Dessa är kortare än hakama, och har ett band nedtill som håller ihop dem och fixerar vecken. Detta par har använts till rustning. Framsida.

Under: Samma vita hakama som ovan, men baksida.

